

Konjunkturrapport for de skandinaviske landene

12. mars 2014

Disposisjon

- Internasjonal økonomi
- Norge
- Sverige
- Danmark
- Oppsummering

Hovedpunkter

- Positiv drahjelp fra internasjonal økonomi
 - Positivt taktskifte for B/A-aktiviteten i Nord-Europa
- Norge – fortsatt positive utsikter
 - B/A-investeringene flater ut
- Sverige – konjunktorene på vei opp
 - B/A-investeringene vokser
- Danmark – gradvis bedring
 - Vekst i B/A, men langt opp

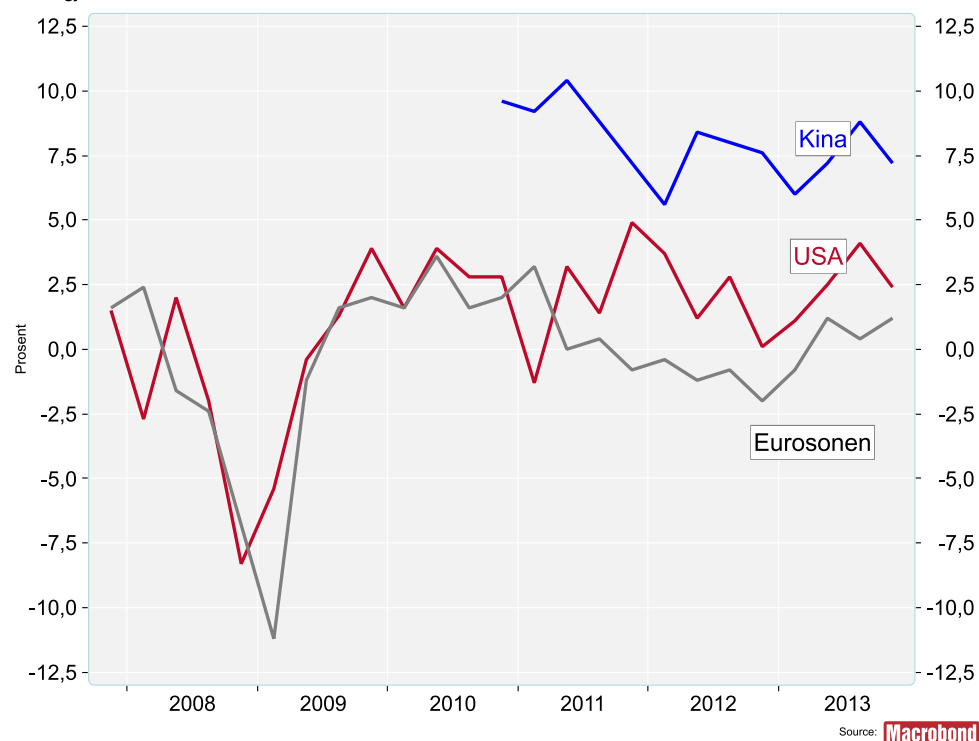

Internasjonal økonomi

Positiv drahjelp fra internasjonal økonomi

BNP-vekst kv/kv

Sesongjustert årsvekst

Klar forbedring i USA og EU i høst

- Usikkerheten vedvarer for fremvoksende økonomier

Sterkere veksttall i våre nærområder

- Gir drahjelp til nord-europeisk B/A-sektor

Positive impulser fra internasjonal økonomi i 2014 og 2015

- Viktig for svensk og dansk økonomi

Positiv drahjelp fra internasjonal økonomi

BNP vekst i %	2013	2014	2015
Eurosonen	-0,4	1,0	1,4
Tyskland	0,5	1,6	1,4
Storbritannia	1,7	2,4	2,2
USA	1,9	2,8	3,0
Kina	7,7	7,5	7,3
Verden	3,0	3,7	3,9

Kilde: IMF, januar

- Klar forbedring i USA og EU i høst
 - Usikkerheten vedvarer for fremvoksende økonomier
- Sterkere veksttall i våre nærområder
 - Gir drahjelp til nord-europeisk B/A-sektor
- Positive impulser fra internasjonal økonomi i 2014 og 2015
 - Viktig for svensk og dansk økonomi

Positiv drahjelp fra internasjonal økonomi

Produksjon i B/A-næringen per 4. kvartal 2013
Vekst i 3. og 4. kvartal 2013 og nivå

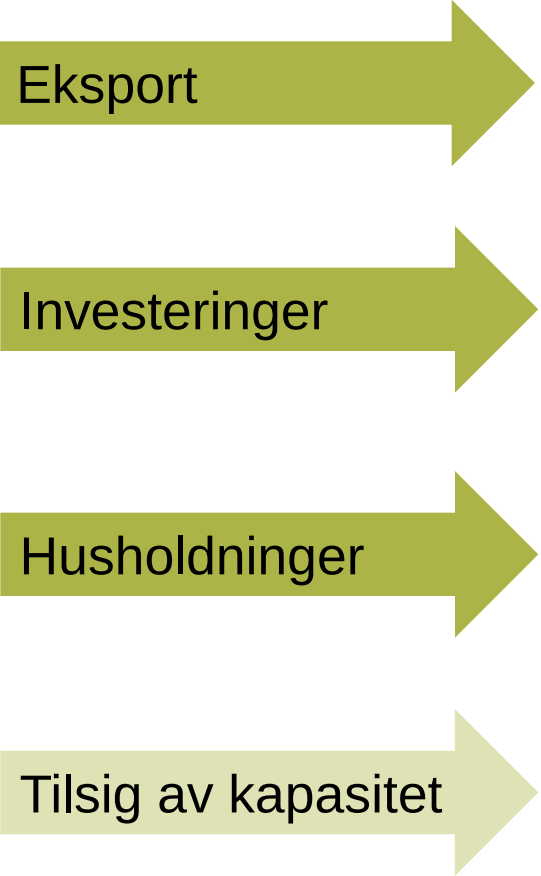
		Høsten 2013		Nivå i % av 2007/2008
Eurosonen	⇒	1 %	●	79 %
Tyskland	⇒	1 %	●	106 %
Polen	↑	11 %	●	115 %
Litauen	↑	7 %	●	65 %
Latvia	↑	4 %	●	65 %
Estland*	↑	8 %	●	94 %
Finland*	⇒	2 %	●	99 %
Spania	⇒	0 %	●	49 %
Frankrike	⇒	3 %	●	88 %
Italia	⇒	-3 %	●	61 %

Kilde: Eurostat

* Tall for 2. og 3. kvartal

- Klar forbedring i USA og EU i høst
 - Usikkerheten vedvarer for fremvoksende økonomier
- Sterkere veksttall i våre nærområder
 - Gir drahjelp til nord-europeisk B/A-sektor
- Positive impulser fra internasjonal økonomi i 2014 og 2015
 - Viktig for svensk og dansk økonomi

Positiv drahjelp fra internasjonal økonomi

Eksport

Investeringer

Husholdninger

Tilslig av kapasitet

- Klar forbedring i USA og EU i høst
 - Usikkerheten vedvarer for fremvoksende økonomier
- Sterkere veksttall i våre nærområder
 - Gir drahjelp til nord-europeisk B/A-sektor
- Positive impulser fra internasjonal økonomi i 2014 og 2015
 - Viktig for svensk og dansk økonomi

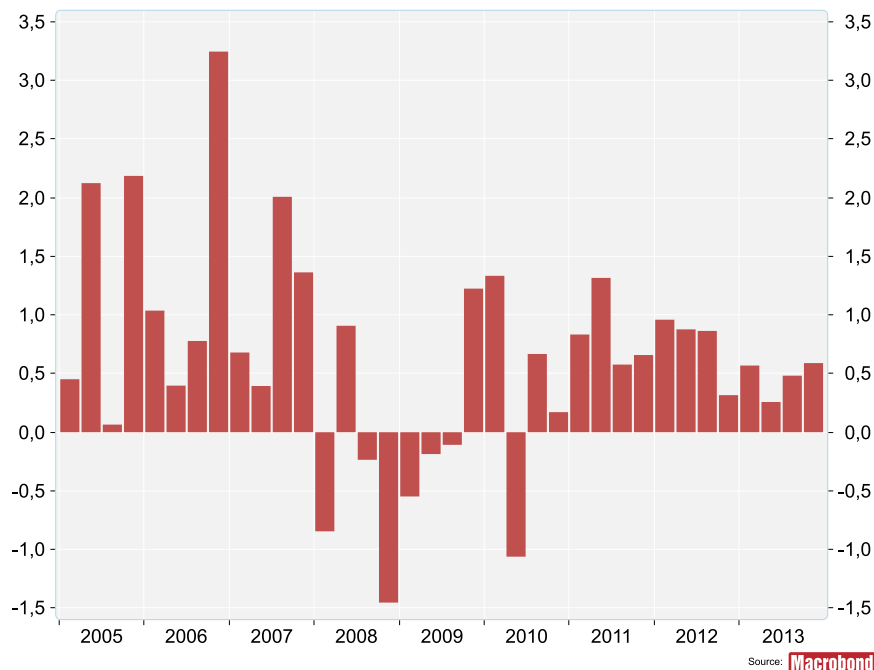

Situasjonen i Norge

Norge – fortsatt positive utsikter

Norge: BNP-vekst Fastlands-Norge

Årlig rate, kvartal

Kilde: SSB

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

ESTFIN
fra innerst
til ytterst

ELIGE
HJEM
GE TIPS & IDEER

DVD i salg nå
RODCEN
NG 3

VERDEN side 20

- Statsminister Erna Solberg: «Vi er bekymret over helsemessighet og signaliserer at tapstetter for å smøre norsk økonomi.
- Det mener Ap-leder Jens Stoltenberg ikke helt fæstet. – «Svært på høyre kanten» og har høy sjanseløshet og i så måte å ikke tilpasse brukten, påpeker han.

STAVANGEN

ÅPNING AV JULLEGATTA

[illegible]

Avlyser boligpris-fallet

moderne bay

www.cda.co.uk
Nye
Play-
station
Electronics Ltd. 011

unris-

Speltz

prognose for ditt område

Dent
BAR OG LAKRIS

CuraMe

Ekjemp

SÅR H

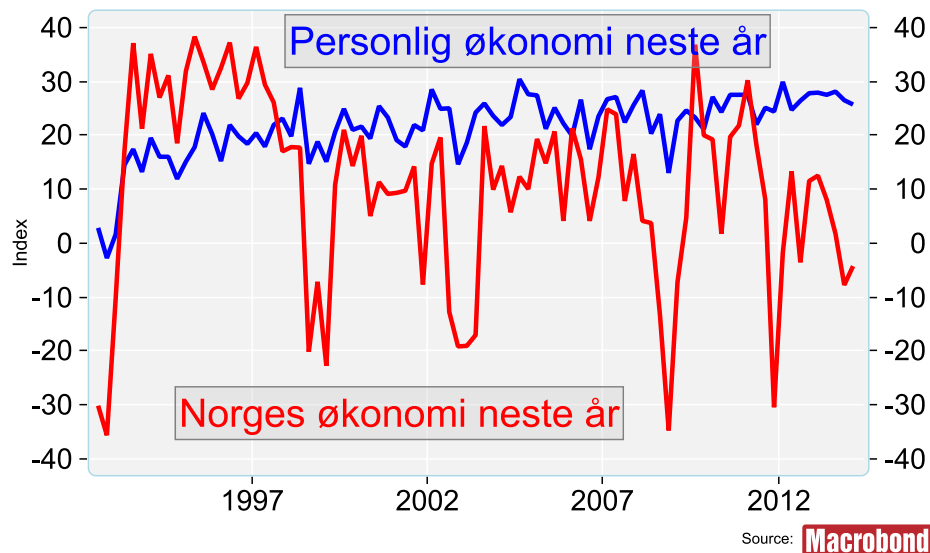
AL

Foto: Hans Olav Sørli

Norge – fortsatt positive utsikter

Forbrukertillit, fordelt på underliggende indikator

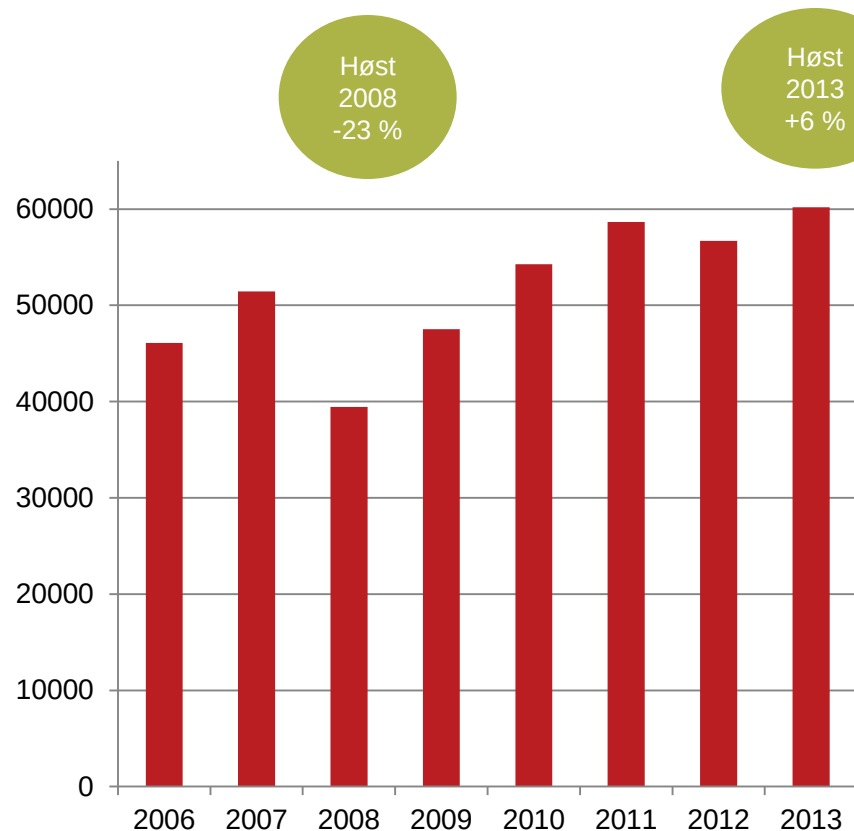

Kilde: Finans Norge

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

Norge – fortsatt positive utsikter

Høstens salg av biler*

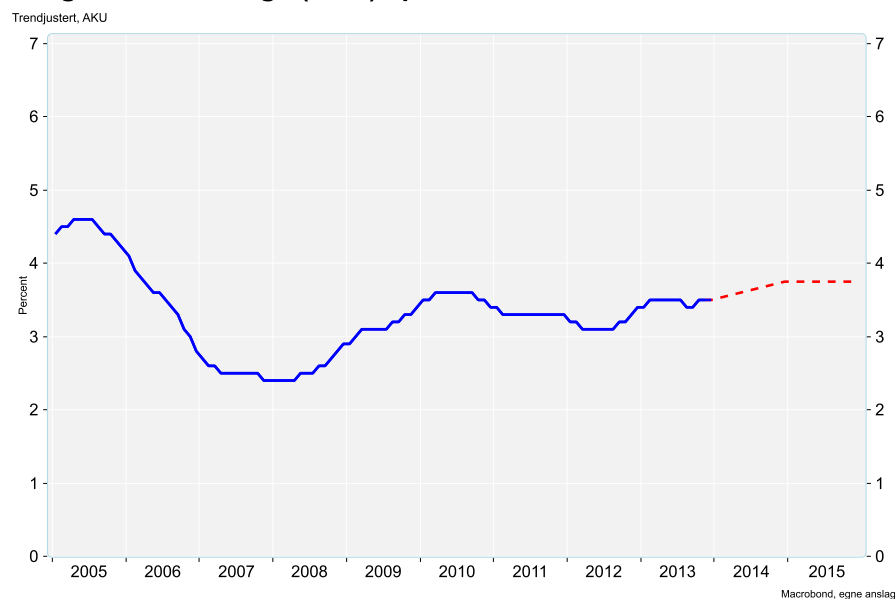

Kilde: Opplysningsrådet for Veitrafikken og Veidekke
* August – desember 2006-2013

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

Norge – fortsatt positive utsikter

Norge: Arbeidsledige (AKU) i prosent

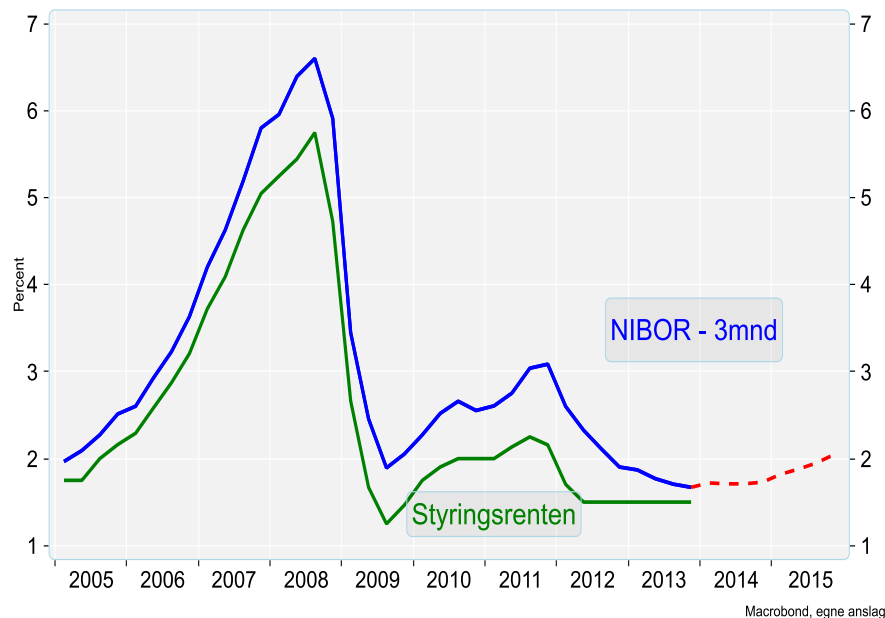
(Rød linje viser våre prognoser)

Kilde: SSB

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

Norge – fortsatt positive utsikter

Norge: Styringsrenten og 3M NIBOR

(Rød linje viser våre prognoser)

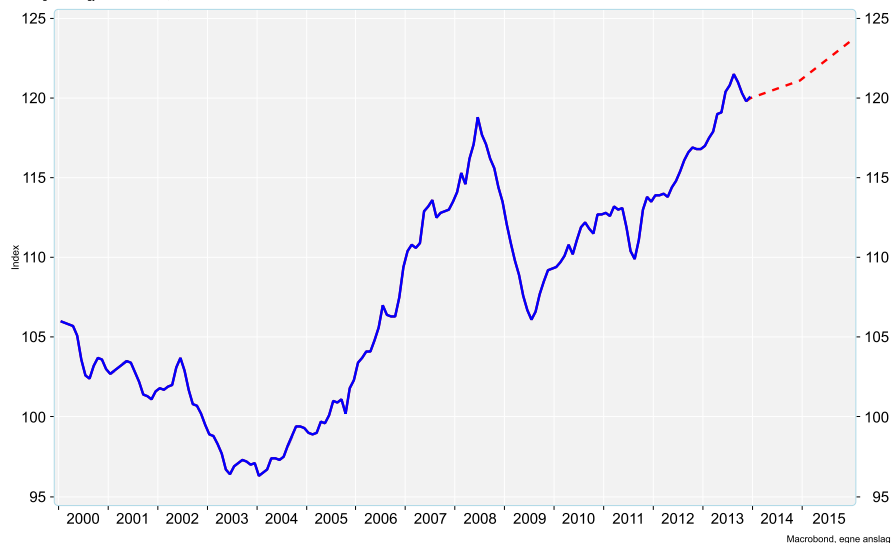
Kilde: Norges Bank

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

Norge – fortsatt positive utsikter

Norge: Produksjonsindeks for industrien

3 mnd. glidende gjennomsnitt SA, volum

(Rød linje viser våre prognoser)

Kilde: SSB

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

Norge – fortsatt positive utsikter

Noen prognoser:

BNP fastlandet i prosent	2013	2014	2015
Norges Bank	3,4	2,0	2 ½
Nordea		1,3	1,2
DNB		1,4	1,9
Consensus Forecasts		2,0	2,3
Veidekke		2,0	2–2,5

- BNP-veksten har avtatt i 2013
 - Men tok seg opp i andre halvår
- Husholdningenes økonomi er sterk
 - Troen på egen økonomi er god
 - Arbeidsmarkedet er solid med en jobbvekst på 19 000 høsten 2013 (14 000 høsten 2012)
 - Lave renter ut 2015
- God fart i norsk næringsliv
 - BNP-vekst på 2–2,5 % i 2014 og 2015

E18 Sky-Langangen

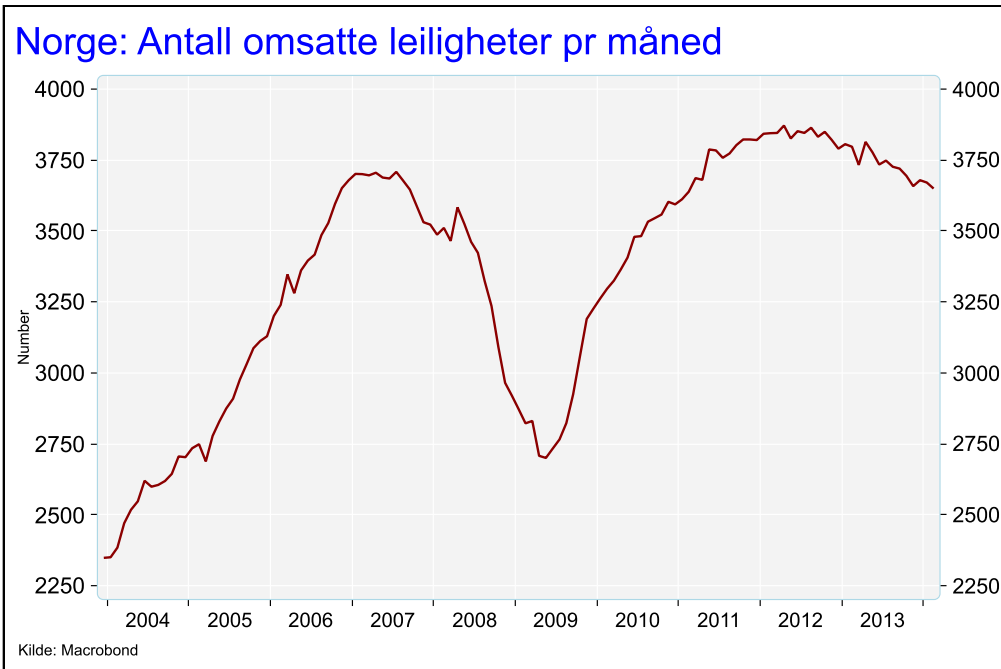
Bygg- og anleggsmarkedet i Norge

Forutsetninger for B/A-markedet 2014 og 2015

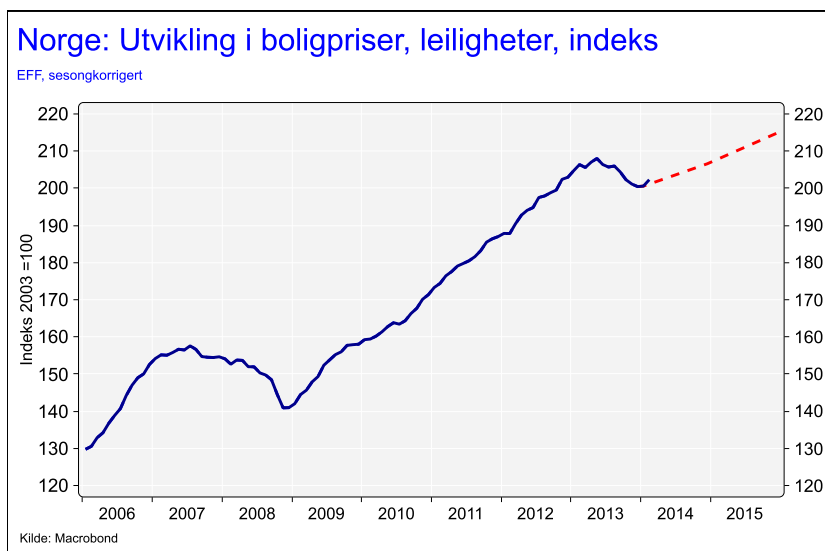
- Mer normal vekst i økonomien
- Husholdningenes og industriens forventninger om fremtiden er dempet fra et høyt nivå
- Arbeidsledigheten holder seg tilnærmet uendret
- Lavere vekst i oljeinvesteringene, men fortsatt høyt nivå
- Investeringene i offentlige bygg og anlegg for vei og bane vil fortsette både i 2014 og 2015

Boligmarkedet: Antall omsatte boliger

- Tre år med høy boligomsetning
- Omsetningen av brukte boliger er 6 % lavere enn toppen i 2012
- Men fortsatt høyt nivå

Boligmarkedet: Omsetningsprisene på bruktboliger

Kilde: NEF

(Rød linje viser våre prognoser)

- Boligprisene falt 2,5 % gjennom 2013
- Veksten har tiltatt i 2014, 0,9 % i januar og februar
- 2014: Mer moderate vekstrater:
 - Lavere økonomisk vekst, fortsatt lav arbeidsledighet
 - Noe mindre nettoinnvandring
 - Lavere igangsetting reduserer tilbudet av boliger
 - Prisvekst for leiligheter på 3 % i 2014 og 4 % i 2015

Boligmarkedet: Utviklingen regionalt

Leiligheter	Prisnivå januar 2014	Febr – 13/ febr -14	Pristrend siste 3 mnd.
Oslo	48 193 kr	-3,5 %	→
Bergen	39 164 kr	0,6 %	↗
Trondheim	39 760 kr	-1,0 %	→
Stavanger	47 219 kr	-4,9 %	→

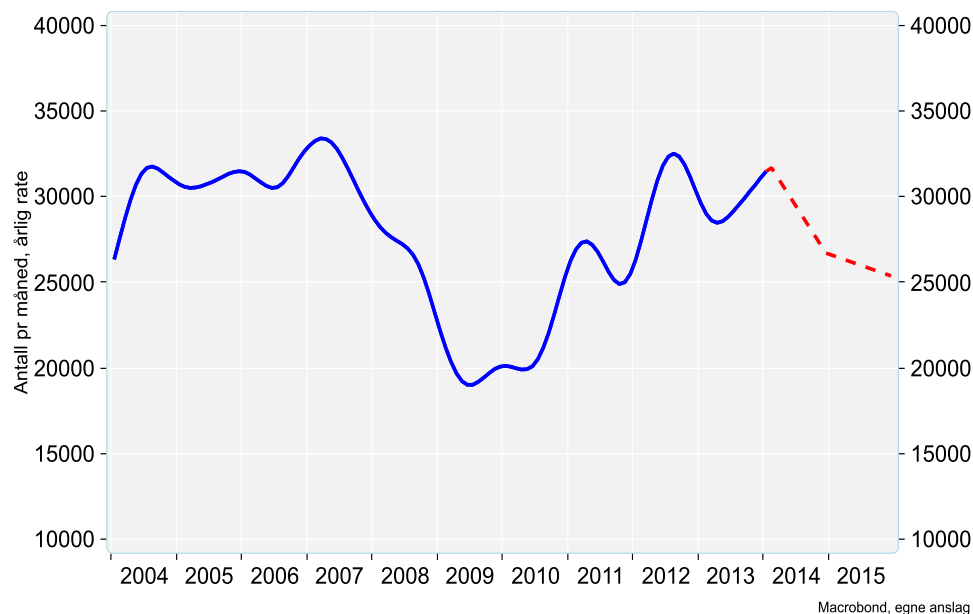
- Tydeligere regionale forskjeller enn tidligere
- Størst nedgang i Stavanger og Oslo siste 12 mnd.
- Normal prisvekst i Oslo og Stavanger i 2014

Kilde; NEF

Boligmarkedet: Igangsettingen økte gjennom høsten

Norge: Igangsatte boliger

Kilde: SSB

(Rød linje viser våre prognoser)

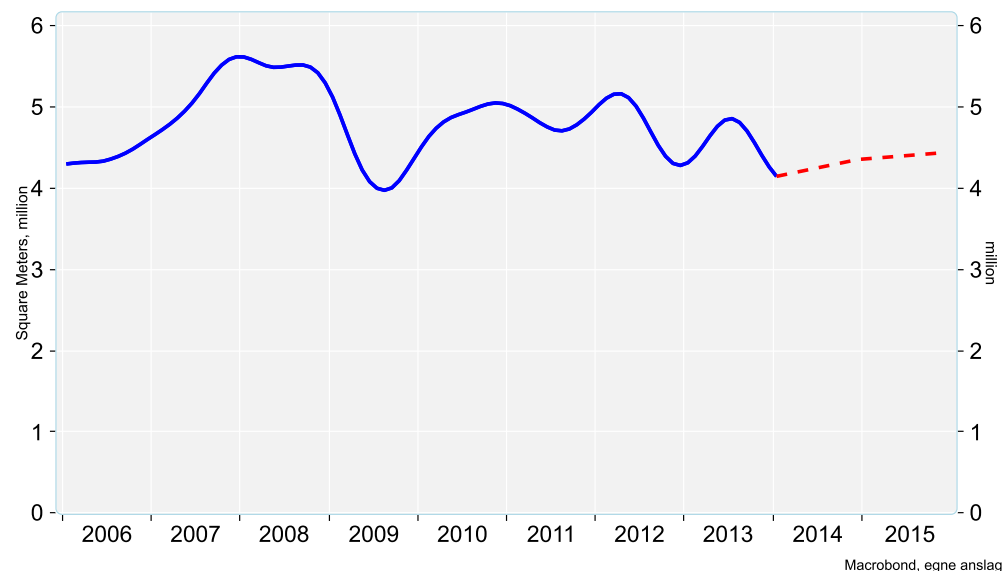
- Vel 30 000 boliger igangsatt i 2013
- Salget av nye boliger falt kraftig gjennom året
- Avtagende igangsetting, mot 26 000 boliger i 2015
 - Mer avventende husholdninger
 - Kapasitet/tilgang på tomter og prosjekter
 - Høye byggekostnader gir lavere lønnsomhet i prosjektene

Yrkesbygg: Igangsettingen har falt

Norge: Igangsetting av yrkesbygg

Sesongjustert, årlig rate

Kilde: SSB

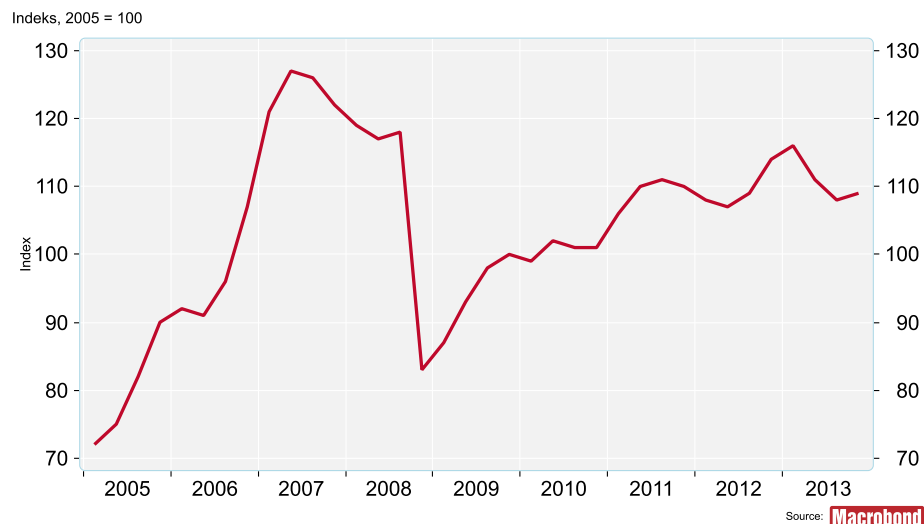
(Rød linje viser våre prognoser)

- Etter kraftig vekst første halvår, falt igangsettingen utover høsten
 - Private næringsbygg bidro mest til nedgangen
 - Offentlige bygg holder aktiviteten oppe, spesielt skolebygg
- Forventer vekst i igangsettingen av nye yrkesbygg i 2014 og 2015

Yrkesbygg: Bedring i 2014

Norge: Yrkesbygg, ordretilgang

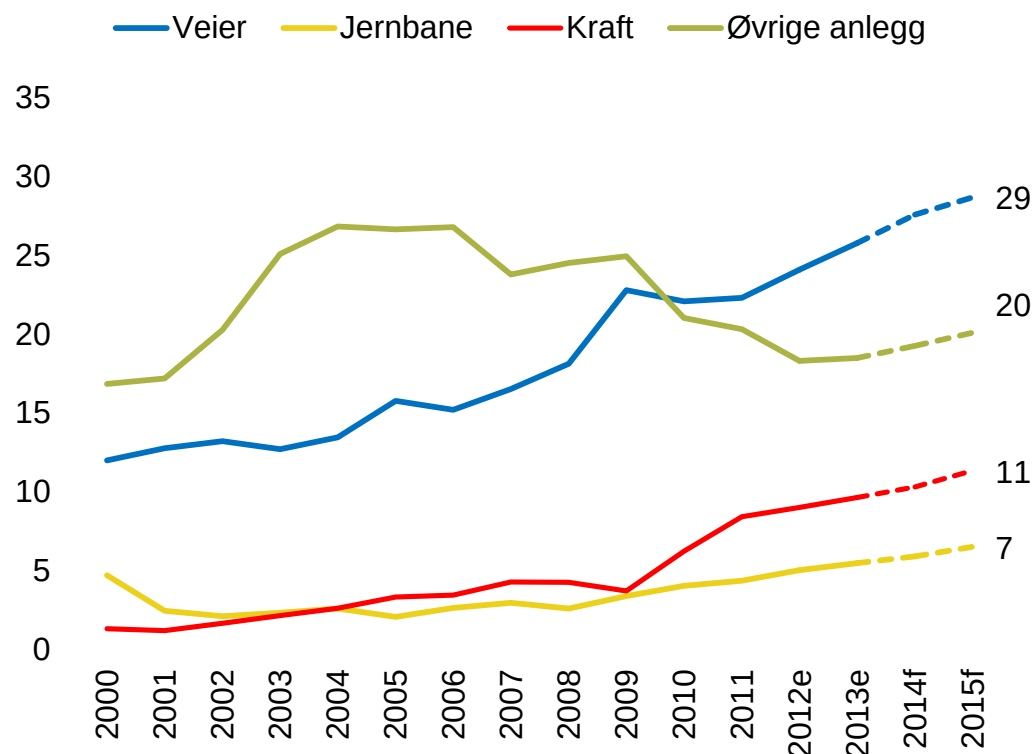
Kilde: SSB

- Fortsatt investeringsvekst innen yrkesbygg
- Mange store prosjekter trekker veksten opp
 - Ørlandet flystasjon
 - Flesland flyplass
 - Mediehuset i Bergen
- For private yrkesbygg forventes en vekst i investeringene på 5 % i 2014 og 6 % i 2015
- For offentlige bygg blir veksten på 5 % både i 2014 og 2015

Høy aktivitet i anlegg mot 2016

Investeringer mrd. NOK 2011-kroner

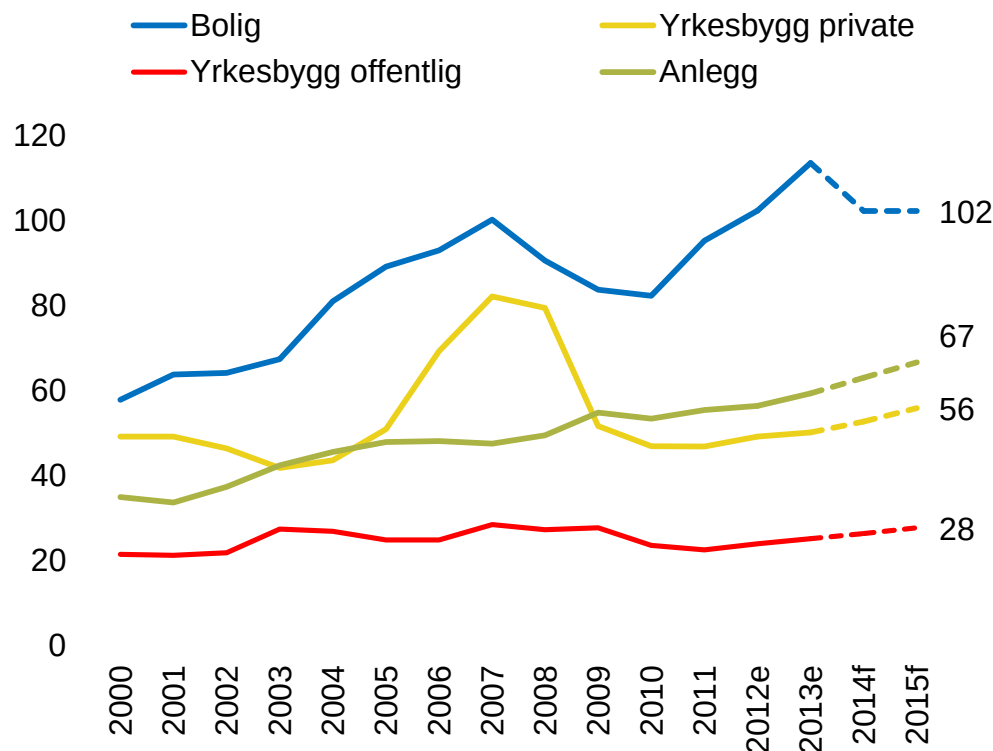
Kilde: SSB og Veidekke

- Samlet vekst på 6 % årlig mot 2016
- Veiiinvesteringene 7 % i 2014 og 5 % i 2015
- Jernbaneanlegg årlig vekst 10 %
 - Eksempel: Follobanen
- Kraftinvesteringene 10 % årlig vekst
 - Grønne sertifikater
 - Nye overføringslinjer
- Også et stort lokalt marked, mellom 5 og 10 % årlig vekst
 - Vann og avløp
 - Omlegging av lokale veier
 - Parkeringsplasser
- Innslaget av utenlandske entreprenører stabilt

Det samlede B/A-markedet

Investeringer mrd. NOK 2011-kroner

Kilde: SSB og Veidekke

- Noe lavere vekst i norsk økonomi
 - Fortsatt høyt aktivitetsnivå
- B/A-investeringene flate (-1 %) i 2014
 - Økende til 3 % i 2015
- Lavere boliginvesteringer i 2014 bidrar til lavere vekst totalt
- Sterkere offentlig satsing på infrastruktur

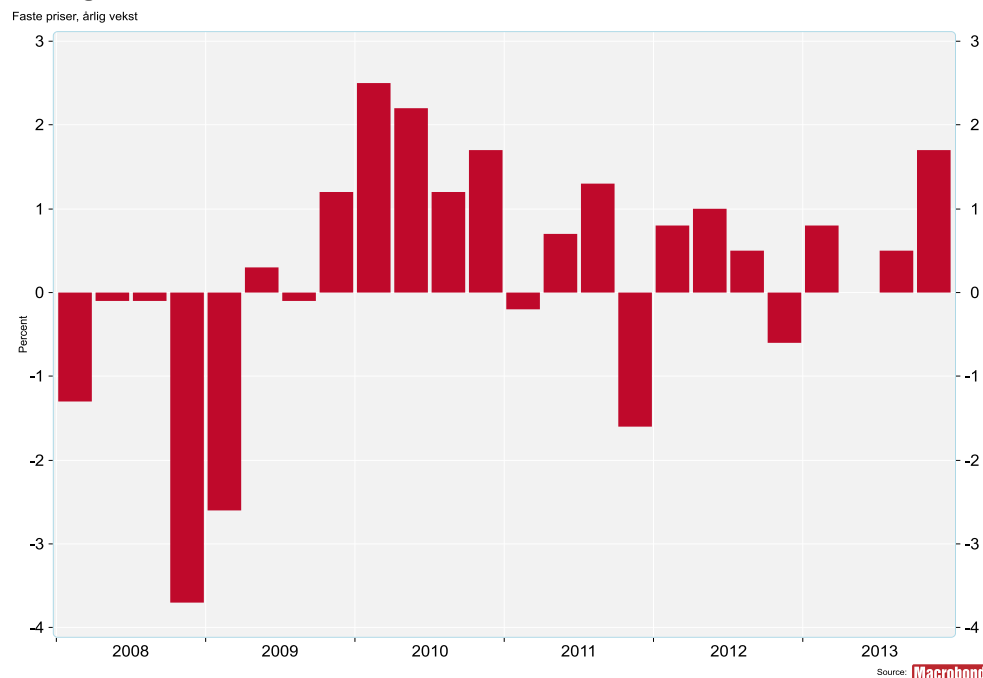
Skölderviken, Stockholm

Situasjonen i Sverige

Sverige – konjunktorene på vei opp

Sverige: BNP-vekst

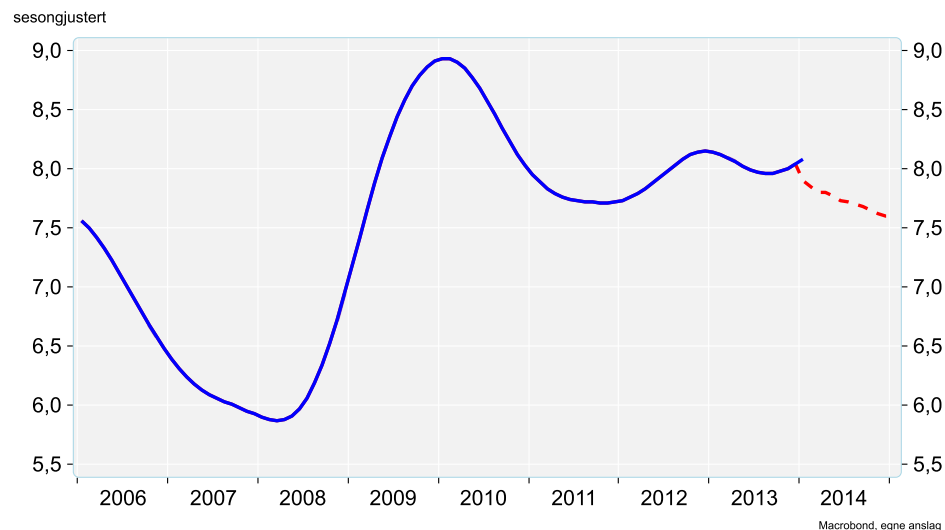
Kilde: SCB

- Svak konjunkturutvikling i store deler av 2013
 - Q4 viste klar fremgang
- Etterspørsel fra handelspartnerne er økende
- Investeringene trekkes opp av høyere boligbygging
- Inntektsøkning og lave renter trekker opp forbruket
- BNP-vekst mellom 2,5–3,0 % i 2014 og 2015

Sverige – konjunkturerne på vei opp

Sverige: Arbeidsledige

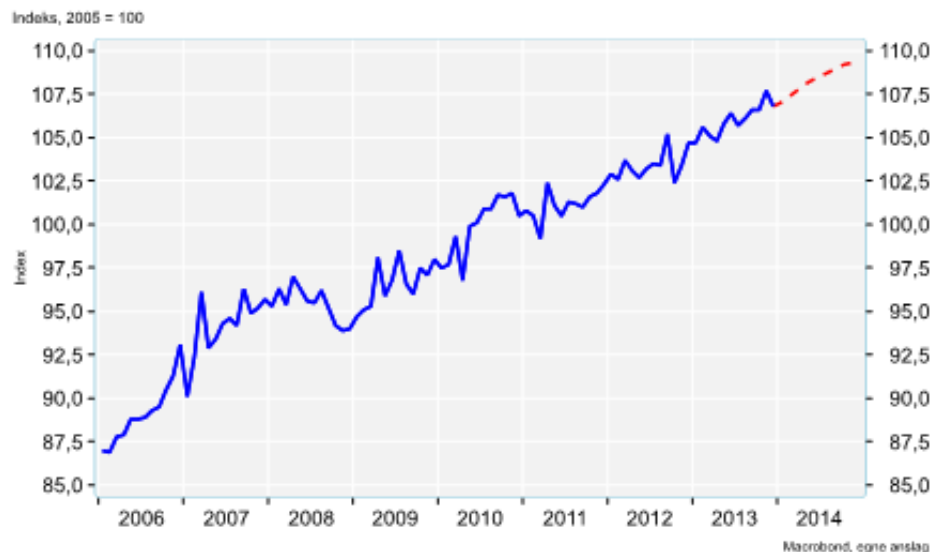
Kilde: SCB

(Rød linje viser våre prognoser)

- Fortsatt bedring i arbeidsmarkedet gjennom 2014 og 2015
 - Bedriftene bruker ledige ressurser mer effektivt før de ansetter nye
- Først i 2017 oppnås likevekt i arbeidsmarkedet (6 %) (KI)

Sverige – konjunkturerne på vei opp

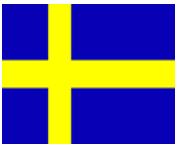
Sverige: Detaljomsetning

Kilde: SCB

(Rød linje viser våre prognoser)

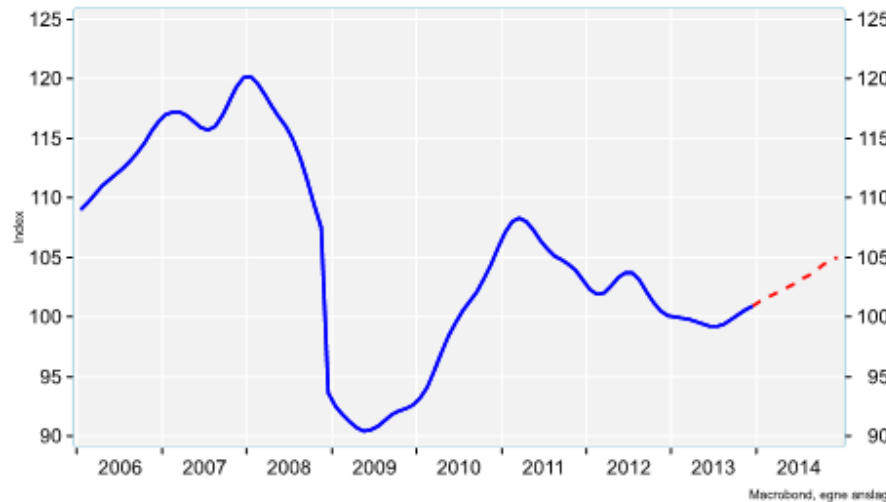
- 1,5 % vekst i detaljhandelen gjennom 2013
- Husholdningenes økonomiske situasjon bedrer seg i 2014
- Lavere arbeidsledighet
- Dette bidrar til en antatt vekst på 2,5 % i 2014

Sverige – konjunkturerne på vei opp

Sverige: Industriproduksjonen

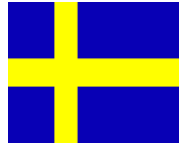
Indeks, 2005 = 100, trendjustert

Kilde: SCB

(Rød linje viser våre prognoser)

- Industriproduksjonen bedret seg utover høsten
- Bedriftene er nå mer optimistiske
- Anslår 4 % vekst i 2014

Sverige – konjunktorene på vei opp

BNP i markedspriser

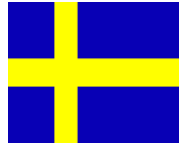
Prosentvis vekst i volum fra foregående år

	2013	2014	2015
Konjunkturinstitutet	1,5	2,4	3,1
Swedbank		3,2	2,9
Nordea		2,4	2,4
Veidekke		2,5–3,0	2,5–3,0

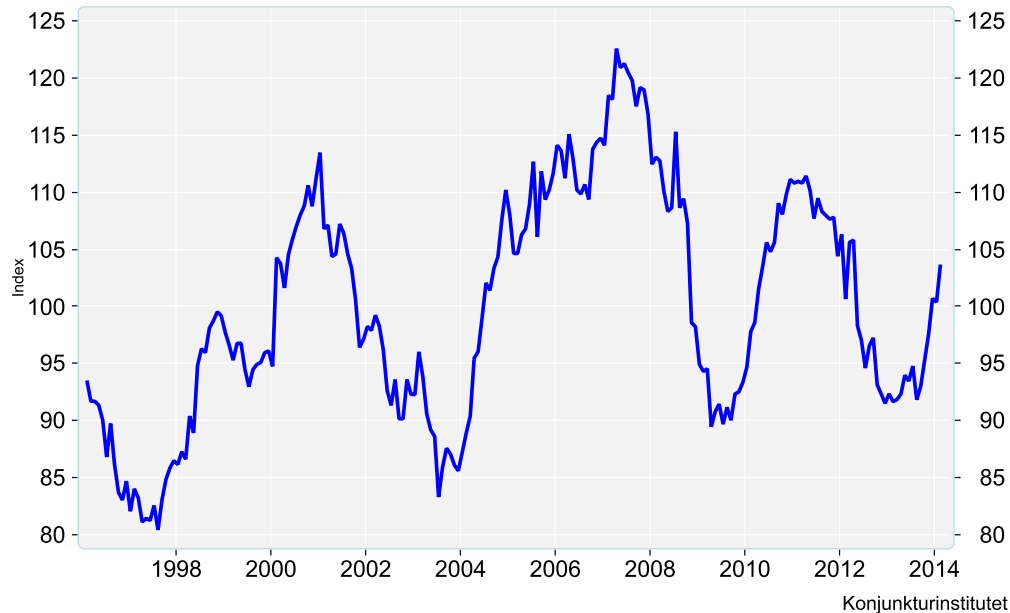

Bygg- og anleggsmarkedet i Sverige

Forutsetninger for B/A-markedet i 2014 og 2015

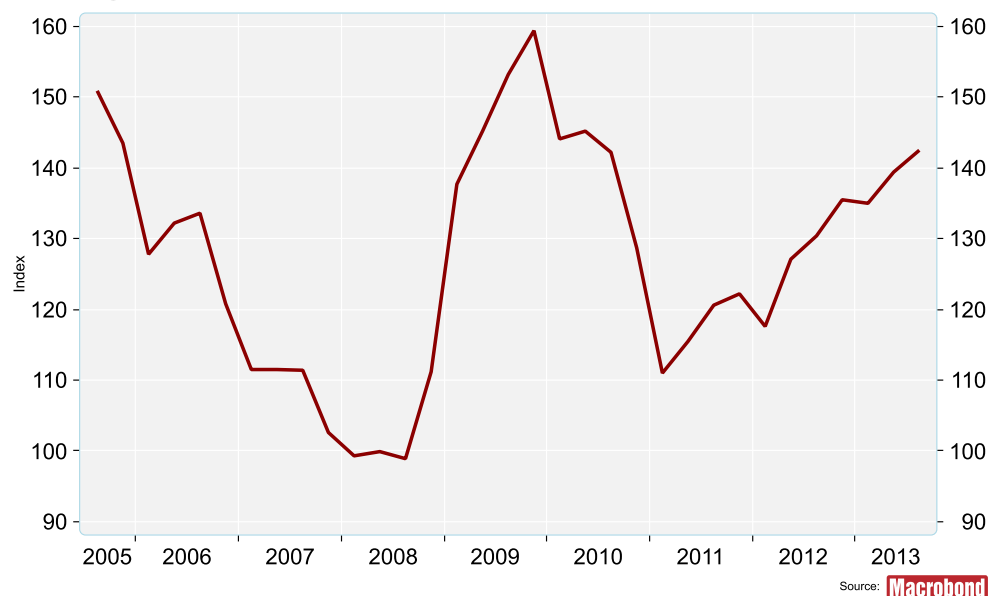
Forventningsindikator for Bygg og anlegg

- Svensk økonomi i bedring
 - BNP-vekst på 2,5–3 % i 2014 og 2015
- Kraftig bedring i bygg- og anleggsbedriftenes forventninger
- Politisk usikkerhet
 - Boligpriser og gjeldsvekst
 - Finanspolitisk handlingsrom fremover
 - Sentrale infrastrukturprosjekter

Sverige: Boindex

Kilde: Swedbank

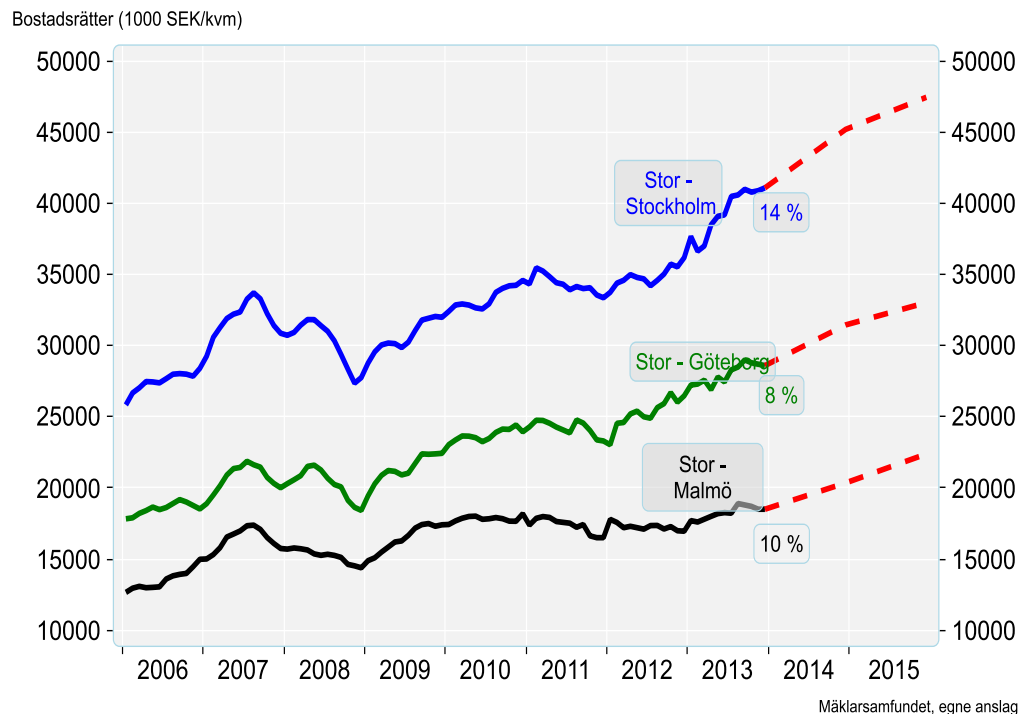
Bedring i kjøpekraften i 2013

- Lavere renter
- Økte inntekter

Boindeks = 100, en vanlig husholdning vurderes å ha god kjøpekraft etter at boligutgifter er dekket. Økt indeks betyr økt kjøpekraft etter boligutgifter

Flere forhold peker i positiv retning

Sverige: Omsetningspriser boliger

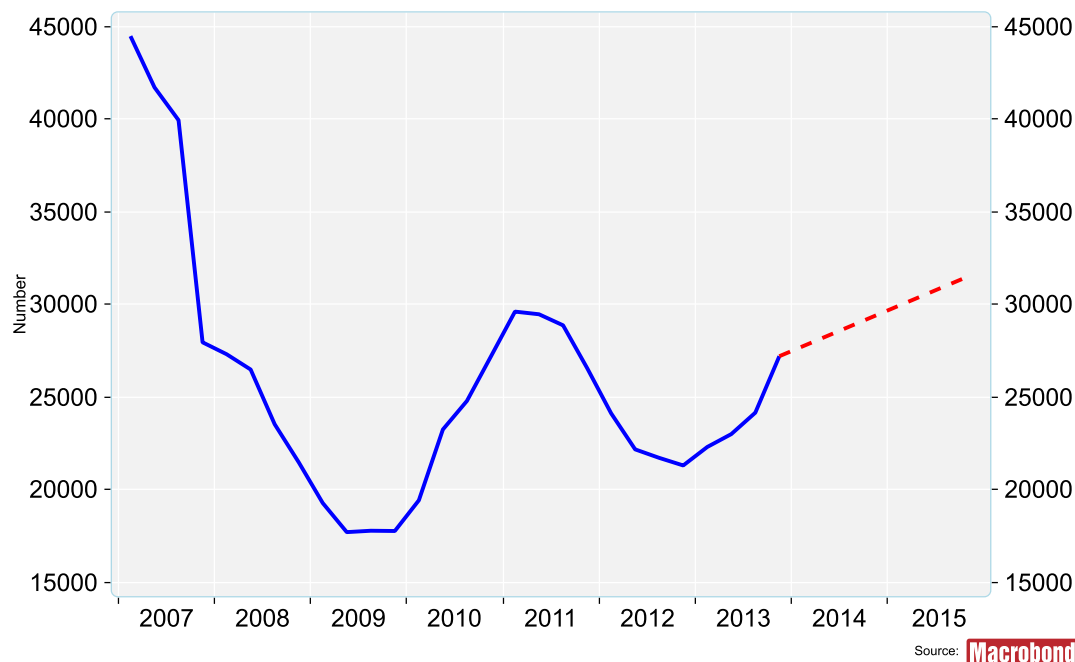
(Rød linje viser våre prognoser)

- Befolkningsveksten fortsatte i de store byene i 2013
 - Stockholm +2 %
 - Malmø og Gøteborg +1 %
- Boligprisene økte mye i 2013
 - Stockholm +14 %*
 - Gøteborg +8 % *
 - Malmø +10 % *
- Regionale forskjeller i prisnivå

* Vekst gjennom året

Flere forhold peker i positiv retning

Sverige: Igangsatte boliger (årlig rate)

Kilde: SCB

(Rød linje viser våre prognoser)

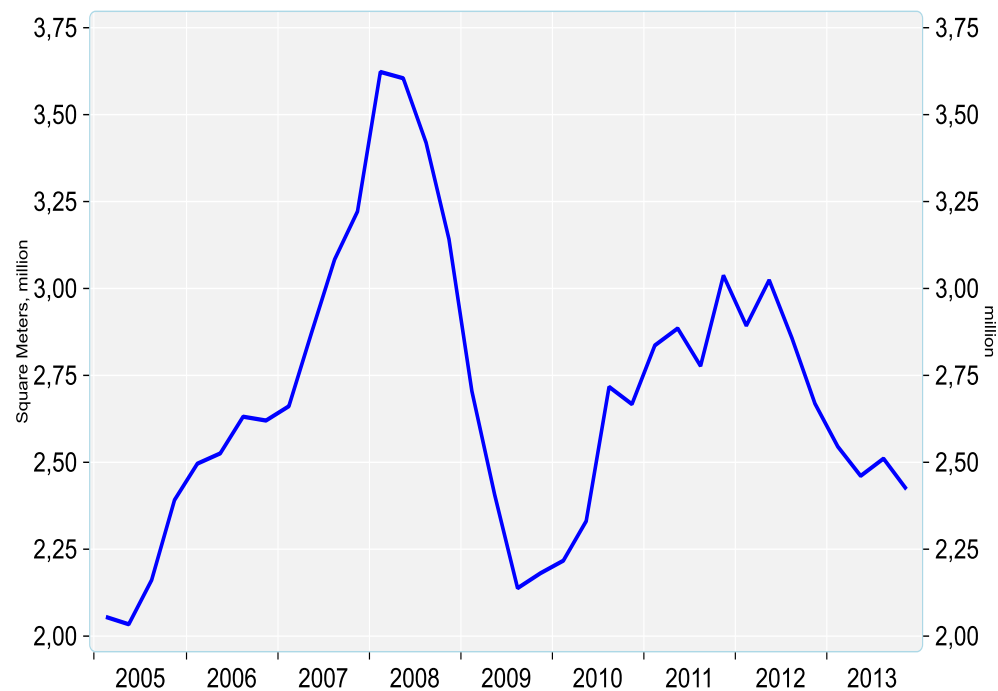
- Igangsettingene gikk sterkt opp gjennom 2013
- Årstakten økte fra om lag 21 000 i Q1 2013 til 27 000 i Q4
- Veksten fortsetter i 2014 og 2015 til i overkant av 30 000

Yrkesbygg

2014 blir et flatt år

Sverige: Byggetillatelser yrkesbygg samlet

Kilde: SCB

Source: **Macrobond**

- En fallende trend gjennom 2013
- Private yrkesbygg
 - Lav kapasitetsutnyttelse forskyver investeringsbehov
 - Positive tendenser i de store byene allerede i 2014
- Offentlige yrkesbygg
 - Behovet og ønskene er der, men begrensninger på finansieringen?

Anleggsmarkedet

Fortsatt høy aktivitet

Mrd SEK	Prognose 2013	Budsjett 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Vei	11,8	12,9	13,9	14,8
Jernbane	10,1	8,9	8,4	9,8
Herunder:				
...Stockholm	0,6	0,6	1,5	2,8
...Gøteborg	0,6	0,6	0,8	0,8

Kilde: Trafikverkets verksamhetsplan 2014-2016

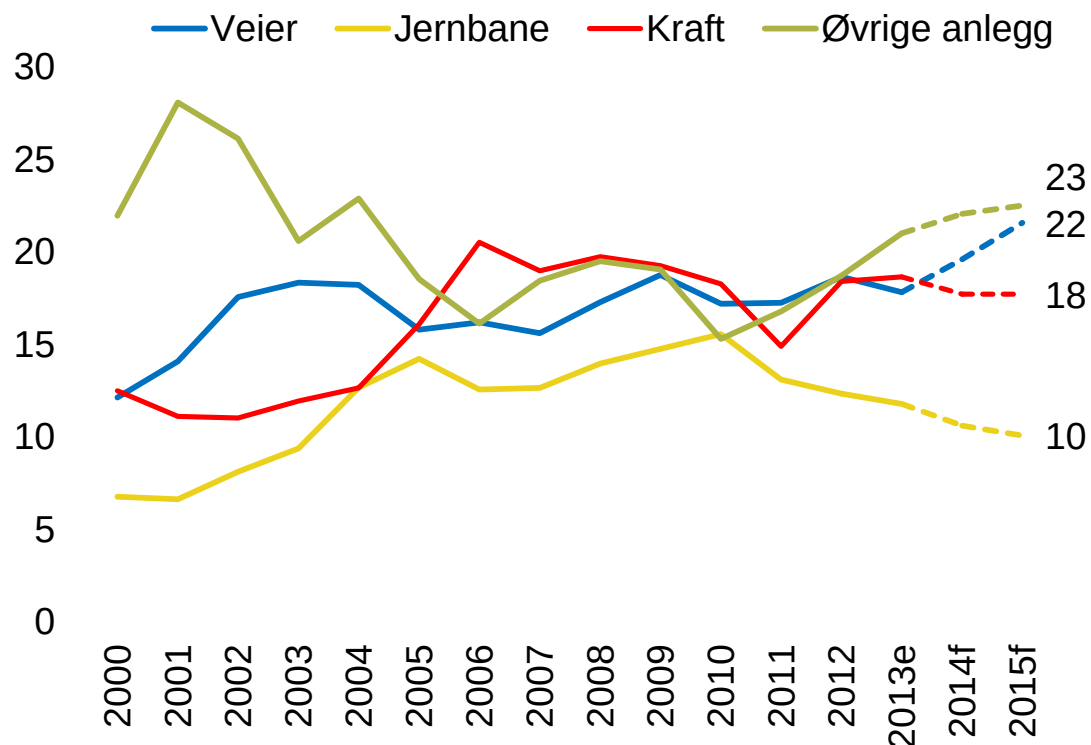
- Høyt nivå på statlige infrastrukturinvesteringer
 - 20 % vekst på vei fra 2013 til 2015
 - Fortsatt nedgang for jernbane
- Kraftsektoren flater ut på et høyt nivå
- Avmatning for øvrige anlegg
 - Vilje og behov i kommunesektor, men økonomien bremser
 - Ulike drivkrefter i industrien

Anleggsmarkedet

Fortsatt høy aktivitet

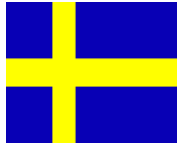

Investeringer mrd. SEK 2011-kroner

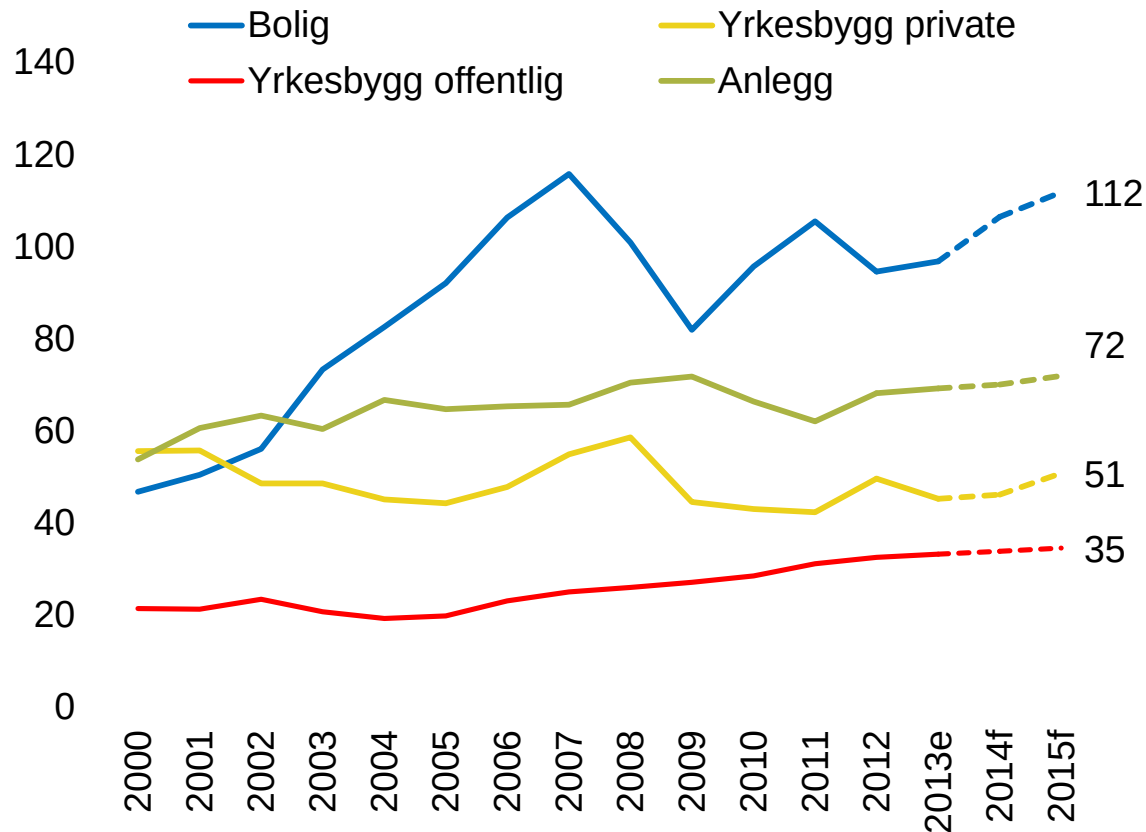
Kilde: SCB og Veidekke

- Høyt nivå på statlige infrastrukturinvesteringer
 - 20 % vekst på vei fra 2013 til 2015
 - Fortsatt nedgang for jernbane
- Kraftsektoren flater ut på et høyt nivå
- Avmatning for Øvrige anlegg
 - Vilje og behov i kommunesektor, men økonomien bremser
 - Ulike drivkrefter i industrien

Det samlede B/A-markedet

Investeringer mrd. SEK 2011-kroner

- B/A-investeringene øker med ~5% i både 2014 og 2015
- Boliginvesteringene trekker allerede i 2014
- Private yrkesbygg øker først fra 2015. Flatt i 2014
- Anleggsmarkedet totalt flater ut på et høyt nivå
 - Vekst i veiinvesteringene

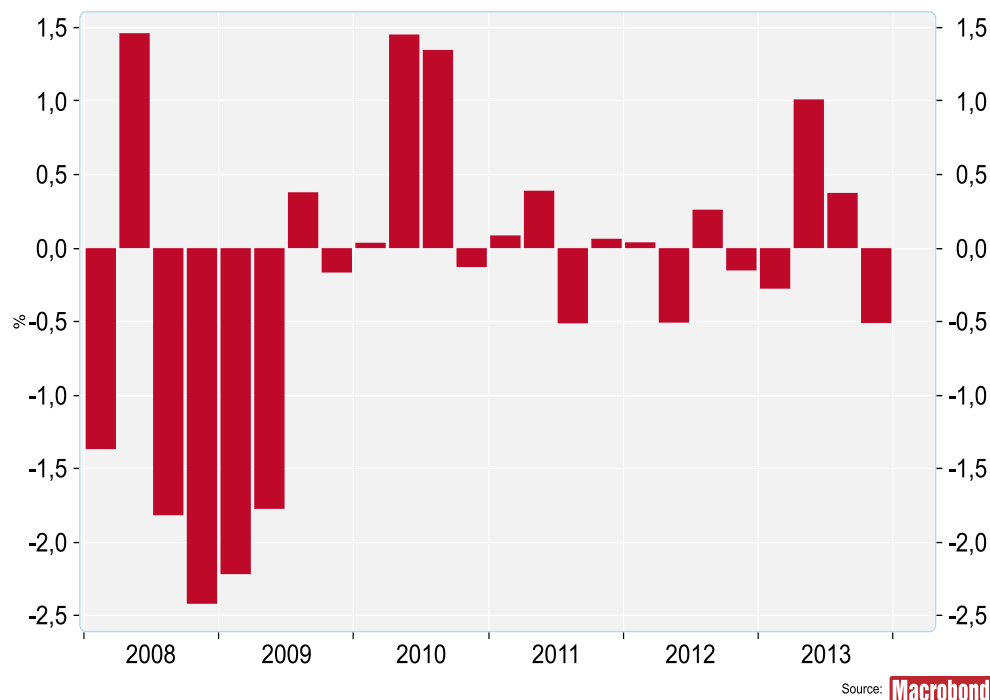
Glostrup Center

Situasjonen i Danmark

Danmark – gradvis fremgang

Danmark: BNP-vekst

Kvartalsvis vekst fra foregående kvartal. Sesongjustert

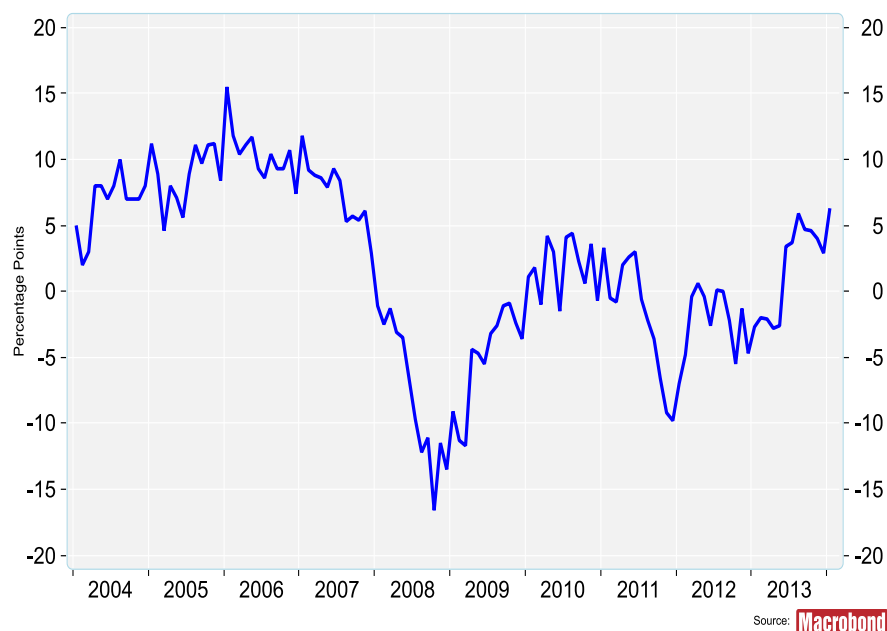

Kilde: DST

- Veksten er tilbake, men lang vei å gå
 - Q4 bedre enn tallene gir inntrykk av
 - Pilene peker opp i næringslivet
- Positive tendenser i husholdningene
 - Fortsatt økt tillit til økonomien
 - Underliggende vekst i forbruket
- Brede fundament for vekst
 - BNP-vekst på 1,5 % i 2014, økende til 2 % i 2015

Danmark – gradvis fremgang

Danmark - forbrukertillit

Kilde: DST

- Veksten er tilbake, men lang vei å gå
 - Q4 bedre enn tallene gir inntrykk av
 - Pilene peker opp i næringslivet
- Positive tendenser i husholdningene
 - Fortsatt økt tillit til økonomien
 - Underliggende vekst i forbruket
- Brede fundament for vekst
 - BNP-vekst på 1,5 % i 2014, økende til 2 % i 2015

Danmark – gradvis fremgang

Noen prognoser fra de siste måneder:

BNP-vekst i prosent	2013e	2014	2015
Økonomi Min.	0,4	1,6	1,9
Danske Bank		1,5	2,1
DNB		1,4	1,9
Nordea		1,3	1,7
Veidekke		1,5	2,0

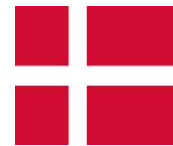
- Veksten er tilbake, men lang vei å gå
 - Q4 bedre enn tallene gir inntrykk av
 - Pilene peker opp i næringslivet
- Positive tendenser i husholdningene
 - Fortsatt økt tillit til økonomien
 - Underliggende vekst i forbruket
- Bredere fundament for vekst
 - BNP-vekst på 1,5 % i 2014, økende til 2 % i 2015

Rabalderparken, Roskilde

Bygg- og anlægsmarkedet i Danmark

Bidraget fra dansk økonomi

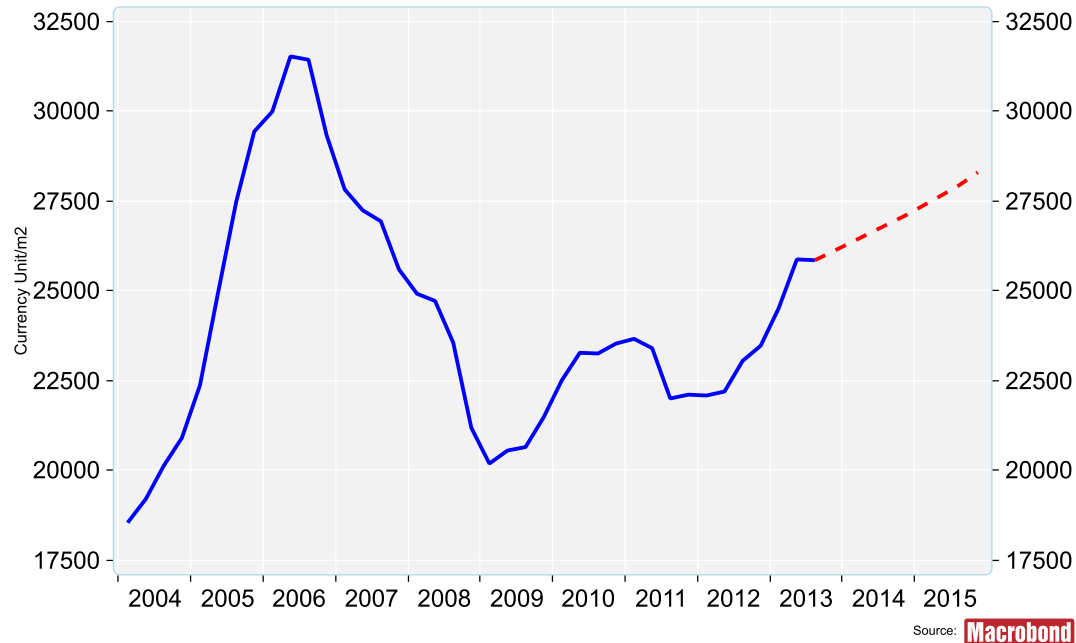

- BNP-veksten er på vei opp igjen
- Arbeidsmarkedet med lysere utsikter
- Husholdningene litt mer optimistiske

Boligprisene på vei opp

Danmark: Boligpriser, leiligheter København

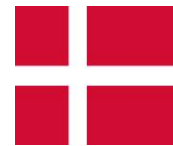

Kilde: Realkreditrådet

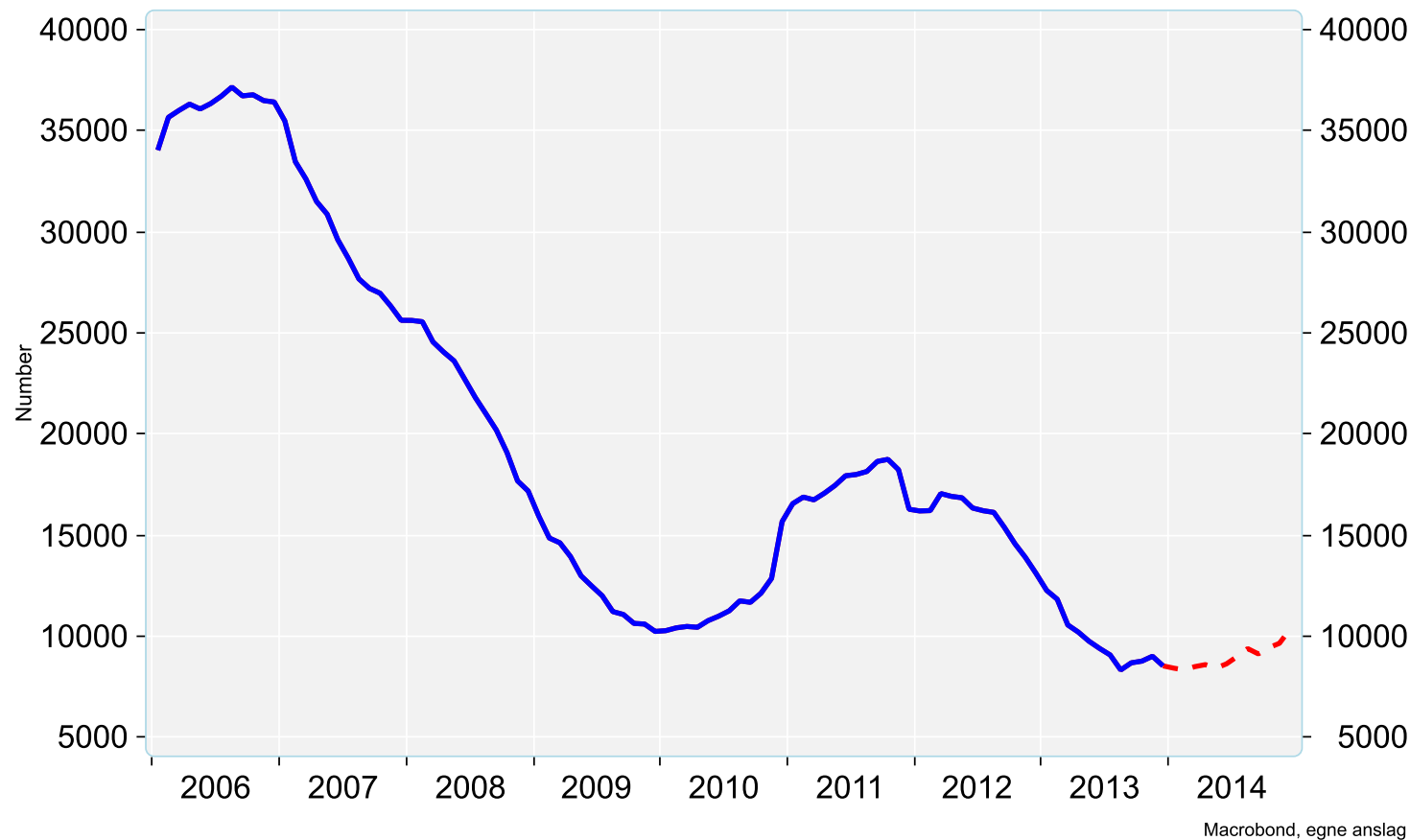
(Rød linje viser våre prognoser)

- Boligprisene på vei opp
 - Prisstigning på 17 % i København fra 2012 til 2013
- Lav bygging over flere år gir lavt tilbud
- Boligbyggingen fortsatt på lavt nivå, ca. 12 000 igangsatte i 2014

Boligbyggingen henger fortsatt etter

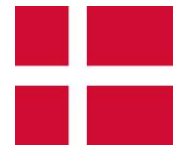

Danmark: Igangsatte boliger

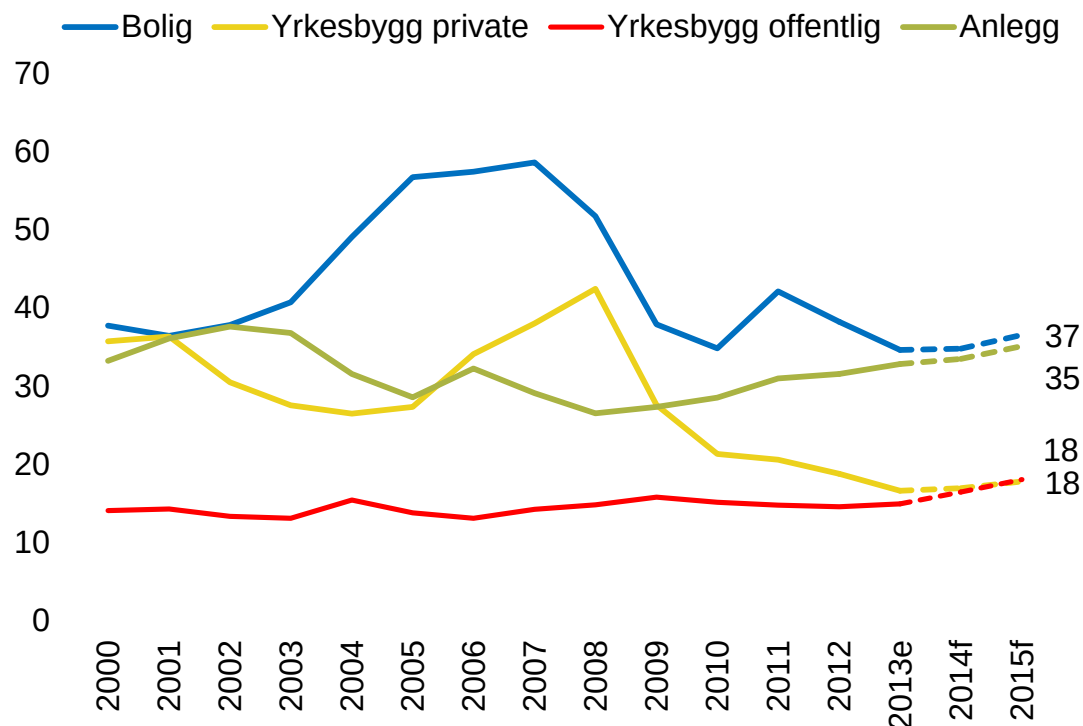
Kilde: DST

(Rød linje viser våre prognoser)

Det samlede B/A-markedet

Investeringer
mrd. DKK 2011-kroner

Kilde: DST og Veidekke

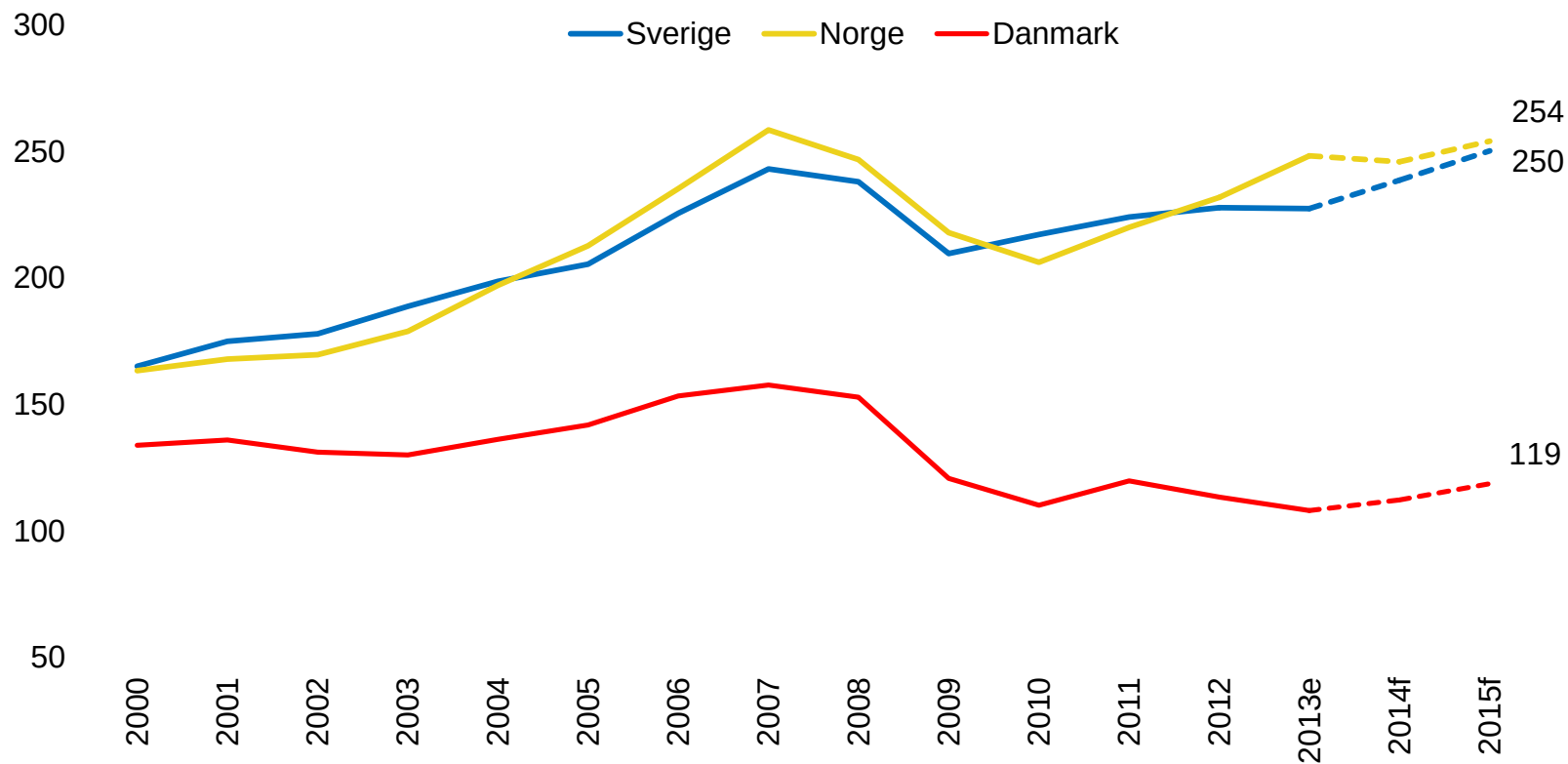
- Det danske B/A markedet ned 5 % i 2013
- Markedet opp 4 % i 2014
 - Offentlig satsing bidrar til veksten
 - Privat sektor tar over i 2014 og 2015
- Boliginvesteringene opp fra svært lavt nivå i løpet av 2014
- Investeringene i private yrkesbygg tar seg opp i 2015
- Offentlige yrkesbygg med jevn vekst

Oppsummering

- Oppgangen internasjonalt fortsetter, færre usikre forhold
- B/A-markedet: Boliger trekker totalmarkedet ned i Norge, men oppgang i Sverige og Danmark
- 2014 og 2015 kan bli et godt marked for hele Skandinavia

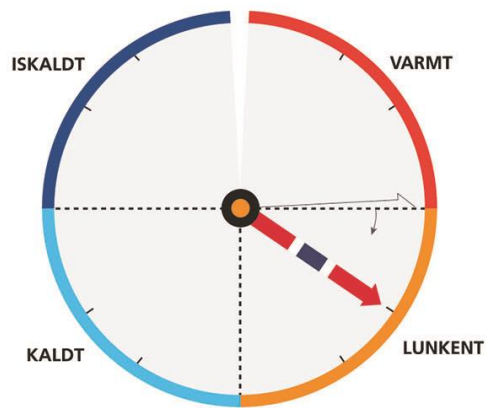
Det skandinaviske B/A-markedet

Investeringer
mrd. NOK 2011-kroner, valuta per Q4 2013

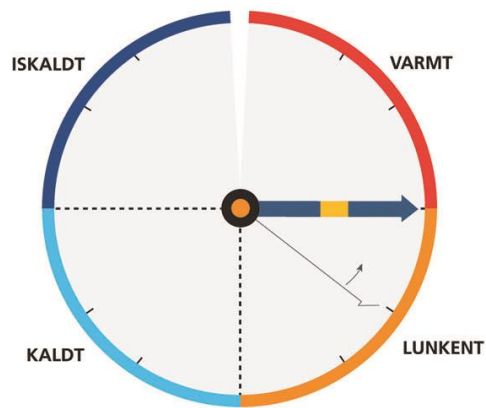

Kilde: DST, SCB, SSB, Norges Bank og Veidekke

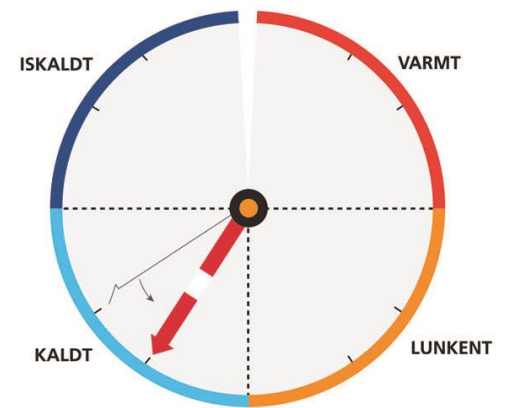
Konjunkturhjulet: Makrobildet de neste 6 mnd.

Norge

Sverige

Danmark

Neste konjunkturrapport kommer 15. september 2014